

Asociacija *Luzulo sylvaticae-Piceetum*

K repliki Toneta Wraberja: Navedel sem: ... **ob prvi predstavitvi** (Brixen, 1961) ... Tu sem imel v mislih nastop "Altmeistra" (Ellenberg, Vegetation Mitteleuropas mit den Alpen, 1996, str. 143), ki je prekinil predavatelja in z več kot enim stavkom (in ne ravno prijaznimi gestami) izrazil svoje stališče o tem piceetumu. V poročilu (Mitteilungen / Padova 1962) navedena diskusija v enem stavku povzema bistvo tega, kar je bilo izrečeno, to pa bi lahko izrazili tudi še krajše ... poišči značilno vrsto. Kot vemo pa Braun-Blanquet združbe brez značilnice ni priznal. To je bilo bistvo njegovih pripomb in izgleda, da je imel tudi tokrat prav.

Toda poanta mojega zapisa ne meri sem, temveč na to, kako je tudi danes obravnavan ta "piceetum" in kaj je od prvotne združbe *Luzulo sylvaticae-Piceetuma* še ostalo. Za tedanje (1960) "... klimaksno združbo silikatnega gorovja ... najvišje gozdne stopnje ..." je danes ugotovljeno (Zupančič 1999, str. 57): "... v kompleksu (združbe) sta se skrivali dve sekundarni antropozoogeno povzročeni združbi ... in dve samostojni

edafski združbi ..." in v nadaljevanju o osnovnem tipu (na novo definirane) asociacije: "združba je navidežno ali pogojno primarna v subalpskem pasu ... v nižjih legah je združba *Luzulo sylvaticae-Piceetum* izrazito sekundarna fitocenozo ... itd. Fitocenozo take združbe lahko "navidežno" povezuje samo flora, nikakor pa ne tudi sinekologija in sindinamika. To botanike morda zadovoljuje. Za gozdarja je združba definirana le, če pozna lastnosti rastišča (stabilnost biokološkega kompleksa), vsaj ciklično sukcesijo v progresivnem razvoju sestojev in njihovi regeneraciji in seveda, da je tudi kartirana. In kako naj bi gozdar gospodaril s sestoji na teh rastiščih preteklih 40 let, in kako naj ravna z njimi v bodoče? Gozdarska fitocenologija pač, ki zahteva aplikacijo v prakso.

Neverjetno, kako lahko Ciceron vzpodbudno deluje tudi po toliko letih! Upam, da v obeh smereh. Pustimo mu naj se tudi odloča o relevantnosti.

Živko Košir

Prispevki v rubriki Stališča in odmevi, namenjeni odgovoru oz. polemiki na predhodno objavljen prispevek, praviloma ne smejo presegati dveh strani (največ 8.000 znakov). Avtor izvirnega prispevka ima nato možnost zaključne polemike na eni strani (4.000 znakov).

Prispevki v rubriki Stališča in odmevi naj bodo strokovni in argumentirani, o njihovi objavi pa odloča uredniški odbor Gozdarskega vestnika.

Uredništvo

Iz domače in tuje prakse

Primerjava zakupne pogodbe za deželno knežje gozdove na tolminskem iz leta 1767 s koncesijsko pogodbo za državne gozdove iz leta 2001

Edo KOZOROG*, Vitomir MIKULETIČ**

1 UVOD

V zadnjih letih v tolminskem gozdnogospodarskem območju sistematsko izpopolnjujemo, prevajamo in obdelujemo bogat fond arhivskega gradiva, zlasti gozdnogospodarske načrte, izdelane v letih od 1770 do 1940. Pri iskanju tega gradiva smo v raznih domačih in tujih arhivih našli vrsto zanimivih listin, povezanih z deželno knežjimi gozdovi na Primorskem iz 18. stoletja. Med drugim tudi prvo znano zakupno pogodbo

v Sloveniji iz leta 1767, ki se je nanašala na državne gozdove na Tolminskem. Kot kaže, je bila pogodba eden izmed povodov za izdelavo Flameckovega načrta leta 1770. Ta je prvi v Sloveniji zastavil trajnostno gospodarjenje v tolminskih deželno knežjih gozdovih za 120 let ob določitvi letne površine oziroma letne količine lesa za posek. Ohranjeni so tudi načrti lesenih in kamnitih klavž, s pomočjo katerih je zakupnik, podjetje Santo Businelli, plavilo les do Soče.

Zakupna pogodba je bila najdena ravno v času, ko so bili izdelani osnutki koncesijskih pogodb za skladove gozdove. Zato se nam je sama ponudila malce nenavadna ideja: vsebinska primerjava obeh pogodb med seboj. Pri tem smo se izogibali vrednostnim pri-

* E. K., univ. dipl. inž. gozd., ZGS, OE Tolmin, vodja odseka za gozdnogospodarsko načrtovanje, Tumov drevored 17, 5220 Tolmin, p.p. 42

** V. M., univ. dipl. inž. gozd., Kromberška ulica 14, 5000 Nova Gorica

merjam, saj so v časovni razliki preko 230 let znatne sistemske, ekonomske, tehnološke in še kakšne razlike. Sedanja pogodba se nanaša tudi na Trnovski gozd in Idrijske gozdove, pogodba iz leta 1767 pa le na težko dostopne, danes pretežno varovalne tolminske gozdove - Zadlaz, Slapišče, Krm, Nova in Stara Kneža, Petrovo Brdo ter Bača. Namen primerjave je zlasti ovrednotenje pogodbe iz leta 1767 in lažje razumevanje razmer v gozdarstvu v drugi polovici 18. stoletja.

Zaradi dolžine pogodbe na tem mestu ne moremo v celoti objaviti, pripravljamo pa knjižno izdajo Flameckovega načrta za Tolminske gozdove, v kateri bi bilo smiselno objaviti tudi druge zanimive listine in dokumente iz tega obdobja, saj so vsebinsko zelo povezani.

2 METODE DELA

Za tovrstne zakupne ali koncesijske pogodbe za javne (državne in občinske) gozdove različne javnosti pričakujejo, da bodo upoštevale (zagotovile) **javni interes** (zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij), **interes države** (najmanj pokritje vseh stroškov v zvezi z gospodarjenjem in upravljanjem), **interes izvajalca** (stabilno gospodarjenje v naslednjih desetletjih, ki zagotavlja socialno varnost zaposlenih in zadostna vlaganja v osnovna sredstva) ter ohranitev gozda (vlaganje v gozdove, zagotavljanje trajnosti, ohranitev ekološke stabilnosti, danes tudi biotske raznolikosti). Pri tem je ključen tudi **sistem nadzora** nad izvajanjem pogodb.

Zato smo po posameznih členih ocenjevali število posameznih konkretnih določb, vezanih na posamezen interes v obeh pogodbah. Na ta način smo ocenili, kateremu interesu je posamezna pogodba dala prednost. Na koncu smo opisali posamezne rešitve v obeh pogodbah, pri čemer smo se zaradi časovnih in drugih razlik izogibali vrednostnim sodbam in primerjavam obeh pogodb.

3 Poudarek posameznih interesov v pogodbah

Primerjava kaže, da je bila pogodba iz leta 1767 dokaj natančna in da ureja vrsto zadev, ki so danes urejene tudi z drugimi predpisi. V njej smo v 23 členih našli kar 36 dokaj natančnih določb, medtem ko smo v pogodbi iz leta 2001 našli v 25 členih le 19 določb.

Pri tem smo v obeh pogodbah izpustili splošne formalne določbe.

Pogodba iz leta 1767 po številu posameznih določb daje prednosti interesu izvajalca (41,7%), nato interesu države (29,0%), ohranitvi gozdov (16,9) in nazadnje interesu javnosti (6,5%).

Pogodba iz leta 2001 daje največji poudarek interesu države (46,7%), nato interesu izvajalca (33,3%), interesu javnosti (13,3%) in nazadnje ohranitvi gozdov (6,7%).

Posamezni interesi se v pogodbi iz leta 1767 odražajo v sledečih določbah:

Interes javnosti je bil izražen zlasti zaradi strateškega pomena, ki so ga imeli gozdovi v tistem času. Tako je lahko država v primeru potreb brez poprejšnjega soglasja zakupnika vzela les iz zakupnih gozdov za splošno korist (za popravilo mostov, cest, gradu in stavb). Pogodba je tudi zaščitila domačo delovno silo, tako da je dovoljevala zaposlovanje tujih delavcev le, dokler domači niso bili dovolj usposobljeni za določeno delo.

Interes države je izražen na sledeč način: država si je zagotovila stalno zakupnino, ki je bila vnaprej določena za celotno dobo zakupne pogodbe. Enako je bila vnaprej določena tudi odškodnina za posek v gozdovih, na katere se zakupna pogodba ni posebej nanašala. Zakupnika je tudi obvezala, katere sortimente mora izdelovati. Za les, ki je bil v pomanjkanju (npr. macesen) je pogodba določala dvojno pristojbino. Da ne bi bila država prikrajšana za plačilo pri pristojbini, je gozdni urad po končanem plavljenju na skladiščih premeril vse sortimente. Pred vsakim plavljenjem je moral zakupnik gozdni urad obvestiti zaradi potrebnih zavarovalnih ukrepov. Vsi delavci so spadali pod jurisdikcijo gozdnega urada. Zakupnik je lahko oddal posamezno pravico drugemu izvajalcu le s soglasjem države. Če bi zakupnik našel pri sečnji rudo ali skrite zaklade, so ti last države, saj se je zakupnina nanašala le na »prostor nad panjem«.

Interesu izvajalca je bilo zaradi zahtevnosti projekta (izkoriščanje težko dostopnih tolminskih gozdov) namenjenih precej določb. Vse izdelane sortimente je lahko izvažal oziroma prodal, kjer je mogel. Zakupnik je lahko »v interesu posla« na določenih površinah tudi pasel drobnico. Plačila zakupnine je bil za dve leti oproščen, nato pa je vsako leto moral plačati desetino

Pogodba	Določbe	Interes javnosti	Interes države	Interes izvajalca	Ohranitev gozdov	Nadzor	Skupaj
Iz leta 1767	Število	2	9	15	5	5	36
	%	6,5	29,0	48,4	16,1	-	100
Iz leta 2001	Število	2	7	5	1	4	19
	%	13,3	46,7	33,3	6,7	-	100

vrednosti zakupnine. Za sečnje v gozdovih, ki niso bile del zakupne pogodbe in so bile izvedene po navodilih gozdnega urada iz gojitvenih potreb, se mu je pristojbina vrnila, če zakupnik teh sortimentov ni mogel prodati. Za ta les je bil zakupnik oproščen vseh mitnin, izvažal pa je lahko tudi po morju. Za celoten posekan les je imel zakupnik pravico svobodno in po mili volji plaviti les po reki Soči in drugih rekah ter morju. Ker je moral zakupnik šele zgraditi vse objekte za spravilo lesa (grablje, žage, skladišča za les, vodne bazene, klavže in drče), je lahko les za te objekte dobil brezplačno, brez plačila pristojbin in davščin. Država in gozdni urad sta mu pri tem nudila vso potrebno pomoč vključno z nekaterimi zemljišči za določene objekte. Pri plavljenju lesa je zakupniku država zagotavljala pomoč pri izvajanju določbe, da morajo med plavljenjem imeti odprte zapornice vse žage. Gozdni urad je moral kaznovati vsakega, ki je neupravičeno sekal v zakupnih gozdovih ali uporabljal zakupnikove objekte za spravilo. Če bi zakupnik našel rudo ali druge zaklade, bi imel prednostno pravico pri izkoriščanju le-teh v skladu z veljavnimi rudarskimi predpisi. Prednostno pravico je imel zakupnik tudi pri podpisu nove zakupne pogodbe, ko je ta potekla. V nasprotnem primeru mu je država zagotavljala plačilo odškodnine za vse uporabne objekte, ki bi jih država v bodoče potrebovala.

Ohranitev gozda je v pogodbi kar nekajkrat omejena, zlasti zato, ker so bili predpisi o gospodarjenju z gozdovi takrat še pomanjkljivi. Flameckov načrt, ki je to področje podrobneje določal, pa je bil izdelan šele tri leta po podpisu pogodbe. Tako pogodba določa, da se lahko seka po navodilih gozdnega urada samo za sečno zrelo les, pri čemer pa mora biti vsako drevo posebej odkazano. Vsako sečišče mora biti zaradi pospeševanja mladja skrbno pospravljeno, les pa je potrebno kar najbolje izkoristiti. Pustiti je potrebno mladje in semenska drevesa za obnovo gozda. Paša koz je bila takrat (tudi za zakupnika) popolnoma prepovedana,

paša drobnice pa je bila prepovedana, kjer je še stalo drevje, kjer je potekala sečnja ali kjer je bil gozd že pomlajen ali se je mladje šele pojavljalo.

Nadzoru daje pogodba velik poudarek, ta je v celoti prepuščen gozdnemu uradu, ki je imel velika pooblastila. Tako je lahko gozdni urad pripravil novo sečišče šele takrat, ko je bilo prejšnje urejeno skladno s pogodbo. Gozdni urad je opravljal nadzor sečišč, plavljenja lesa po rekah (zakupnik ga je moral o tem obveščati) in izmera sortimentov, ki so prispeli do skladišč in za katere je bila plačana pristojbina (ta je pripadala gozdnemu uradu). Dajal je tudi druga potrebna navodila in kaznoval tiste, ki so neupravičeno sekali les ali uporabljali pravilne naprave.

4 OPIS POSAMEZNIH REŠITEV V OBEH POGODBAH

Presenetljiva je navidezna podobnost višine zakupnine in koncesijske odškodnine. V resnici pa je primerjava, ki je bila opravljena glede na ceno drv na panju takrat in danes pokazala, da je bila zakupnina takrat kar visoka. V izredno slabih, marsikje tudi prepasnih in nedostopnih gozdovih, je moral zakupnik predhodno izdelati vse potrebne objekte (klavže, drče, žage, ureditev strug za plavljenje ipd.).

5 IZVAJANJE ZAKUPNE POGODBE

O izvajanju zakupne pogodbe nam priča nekaj dokumentov, pomembno pa je tudi zato, ker je od tega odvisno tudi izvajanje Flameckovega načrta (evidence o tem namreč ne obstajajo).

Zakupno pogodbo omenja že Flameckov načrt. V uvodu načrta Flameck ugotavlja, da »bo spravilo lesa in plavljenje iz teh odročnih gozdov povezano z veliko truda in nemalimi stroški. To povečuje tudi dejstvo, da ti gozdovi ne ležijo skupaj, temveč so zelo daleč narazen«.

Očitno je družba Businelli začela s sečnjo v gozdovih v dolini Tolminke, saj so tu najprej zgradili klavže,

	Pogodba iz leta 1767	Pogodba iz leta 2001
Vrsta pogodbe	Zakupna (21 členov)	Koncesijska (25 členov)
Zakupnik oz. koncesionar	Družba lastnika Santo Businelli	Soško gozdno gospodarstvo Tolmin, d.d.
Koncendent	Višji gozdni urad v Gorici	Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS
Doba veljavnosti	28 let	20 let
Površina gozdov	1.612 ha	35.501 ha
Letni možni posek	1.119 m ³	102.129 m ³
Višina zakupnine oz. koncesijske odškodnine	Fiksna (5.000 goldinarjev)	Določena vsako leto na podlagi letnega aneksa k pogodbi
Okvira zakupnina oz. koncesijska odškodnina	245 SIT/m ³	350 SIT/m ³
Način plačila	V desetih letnih zneskih z odlogom plačila v prvih dveh letih	V akontativnih mesečnih zneskih, s poračunom razlike ob koncu leta

ki so vrisane tudi v kartne priloge Flameckovega načrta (Weniselli, Grotter, 1770). »... od te zadnje in prejšnje površine je na temelju pogodbe z Businellijevo družbo po pripovedovanju v treh letih ne vračunajoč lesa, vgrajenega v klavže, bilo spravljeno 12.739 žagovcev ali posekano hlodov 2 1/2 sežnjev. Zaradi zelo visokih skal je bilo spravilo hlodov nad omenjeno zapornico (klavžami) silno mučno in jih je bilo treba večinoma spuščati s pomočjo vrvi ...«, piše Flameck v svojem načrtu.

O težavah firme Businelli pri izkoriščanju tolminskih gozdov govorita tudi dve pismi, prvo cesarsko-kraljevega ministerialnega bankalnega sveta krajinski bankalni upravi (1773) in pismo gozdnega urada v Gorici bankalni upravi (1778). Navedba »da se les iz Tolminskih gozdov sploh ne da spraviti ven in izkoristiti, kakor se je pokazalo pri nesrečnem koncu Businellijevega podjetja, ki se je zgodil prav v času Flameckove operacije« jasno kaže, da se je izkoriščanje tolminskih deželnoknežjih gozdov prenehalo približno po 3–4 letih po podpisu zakupne pogodbe, torej že dobro leto potem, ko je moralo podjetje začeti plačevati letno zakupnino.

O izvajanju zakupne pogodbe piše tudi zgodovinar Simon Rutar v znanem delu *Zgodovina Tolminske* (RUTAR 1880, s. 155), vendar napačno navaja višino zakupnine 1000 goldinarjev. »Teh lepih pravic se je društvo Businelli popolnoma posluževalo. Pri tem podjetju imelo je sijajen dobiček, kakoršnega se neso bili družabniki nadjati.« je popolnoma napačno zaključil Rutar, saj ni razpolagal z vsemi dokumenti, niti ni poznal Flameckovega načrta.

In kako bo z izvajanjem koncesijske pogodbe danes? Glede na to da bo višina koncesijske odškodnine določena vsako leto na podlagi letnega aneksa k pogodbi, se bo vsekakor možno prilagajati in zniževati previsoke stroške z opuščanjem sečnje v težje dostopnih gozdovih, ki imajo na tolminskem pretežno varovalni pomen, del teh gozdov pa je tudi v Triglavskem narodnem parku. Zato vsekakor upamo, da bo uspešnost koncesionarja pri gospodarjenju večja, kot je bila uspešnost podjetja Businelli pred dobrimi 240-imi leti.

6 ZAKLJUČKI

Kljub veliki časovni razliki in popolnoma drugim družbenim, ekonomskim in drugim razmeram lahko vendarle med zakupno pogodbo iz leta 1767 in osnutkom koncesijske pogodbe iz leta 2001 za sečnjo v državnih gozdovih na Tolminskem potegnemo vrsto vzporednic. Še več, nekatere določbe v zakupni pogo-

dbi iz leta 1767 so tudi za današnji čas presenetljivo aktualne.

V obeh pogodbah je zaslediti vse štiri interese (javnosti, države, izvajalca in ohranitev gozda), ki so poudarjeni glede na potrebe časa, v katerem sta pogodbi nastali. Obe pogodbi sta dali ustrezen poudarek tudi nadzoru. Kljub temu da je v pogodbi iz leta 1767 skoraj 50% določb namenjenih bonitetam zakupniku zaradi težavnega spravila, je dobra tri leta po podpisu pogodbe in kmalu po izdelavi Flameckovega načrta družba Businelli propadla. Simon Rutar pri tem v svoji znameniti knjigi napačno ocenjuje gospodarjenje kot zelo uspešno, saj mu niso bile znane nekatere pomembne listine. Vzrok so bile težke spravilne razmere, kar je bilo gotovo ključno tudi za (ne)izvajanje Flameckovega načrta, ki je bil sicer izdelan za sečnjo »na vse večne čase« (auf perpetuirliche Zeitten geschlagen werden könnenden Holtz Quanti eruiert worden).

Pogodba iz leta 1767 je velikega pomena tudi zato, ker je avtentičen odraz organiziranosti gozdarstva v drugi polovici 18. stoletja. V grobem bi lahko potegnili vrsto vzporednic z današnjim sistemom organiziranosti. V obeh primerih so dela v državnih gozdovih opravljala izvajalska podjetja, javna pooblastila za nekatera dela pa državne institucije. Daljnega leta 1767 je bil to Višji gozdni urad v Gorici, danes pa so pristojnosti razdeljene v državnih gozdovih med Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS, Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijsko službo, kar je vsekakor zaradi drobljenja javnih služb manj učinkovito in racionalno. Tudi obseg del z javnimi pooblastili je bil podoben: gozdnogospodarsko načrtovanje, odkazilo »prav vsakega drevesa«, oddaja del izvajalcem, priprava in prevzem sečišč. Razlika je le pri nadzoru: v letu 1767 je imel celoten nadzor gozdni urad, danes je ta razdeljen med inšpekcijsko službo in Zavod za gozdove Slovenije, ki ima nekatera pooblastila že po samem zakonu o gozdovih, delno pa jih pridobi od SKZG s posebno pogodbo. Javna pooblastila so bila v tistem času razširjena, saj so se nanašala celo na dajanje dovoljenj za plavljenje po rekah in nadzor le-tega, oprostitev mitnin in davščin ter še kaj.

Propad družbe Businelli pomeni konec za gozdarstvo zelo pomembnega obdobja, ki se je začelo leta 1736, ko so bili deželnoknežji gozdovi na tolminskem prvič razmejeni po večstoletnem nenadzorovanem izsekavanju. Prav zaradi takega stanja gozdov in obenem velikih potreb po lesu v Gorici in Trstu se je ravno na Tolminskem začelo zelo zgodaj trajnostno in načrtno gospodariti. Na žalost pa takega pristopa ekonomike gospodarjenja tolminski gozdovi zaradi težkih spr-

vilnih razmer niso prenesli, zato se načrtno gospodarjenje po propadu družbe Businelli ni izvajalo kljub izdelanemu načrtu. Nove možnosti so se odprle šele z uvajanjem žičnega spravila lesa v začetku 20. stoletja.

Viri

- FLAMECK, F., 1770. Holz Schätz, oder Überschlagung, auch geometrische Einteilung in die Stallungen oder jährliche Gehäue über die in der gefürsteten Grafschaft Gürtz und zwar in der Hauptmannschaft Tulmein und Flitsch reservirt K.K. Bancal Waldungen so vorgenommen worden Anno 1770.- Archivio statale Trieste, Atti Amministrativi Gorizia anni 1783-1791, Busta 16, (prevedel Vitomir Mikuletič).
- KOZOROG, E. / VUGA, M., 1997. Načrt deželno knežjih gozdov na Goriškem in Gradiščanskem.- Ljubljana, Gozdarski vestnik, letnik 56, št. 5-6, ZGD.
- KOZOROG, E., 2001. Osnutek gozdnogospodarskega načrta gospodarskega območja Tolmin.- Zavod za gozdove Slovenije, OE Tolmin.
- RUTAR, S., 1880. Zgodovina Tolminskega.- Gorica.
- SCHNEIDER / NATALIS, 1768-1769. Načrti lesenih klavž na Knežci, Bači, Poreznu, Zadlaščici in Slapišču.- Archivio storico Provinciale, Gorizia, 9088, No. 4/121.

- WENISELLI A. / GROTTGER, F., 1770. Karten des K.K. Waldungen ... (kartni del Flameckovega načrta za Bovške in Tolminske gozdove).- Hoffcamerarhiv, Kartenarhiv, K9/1-7.
- 1736. Carta geografica delli bosci Cesarei riservati sottoposti A'gesto off waldmastrate di Gorizia et svo districhtv.- Hoffcamerarhiv Wienn, Kartenarhiv, K55.
- 1767. Kupna oziroma zakupna pogodba med cesarsko kraljevim višjim gozdnim uradom in Santo Businellijem in njegovo družbo za gozdove Tolminske, Zadlaze, Slapišče, Krm, Nova in Stara Kneža, Petrovo brdo in Bača.- Državni arhiv Slovenije, AS 7, Deželno glavarstvo na kranjskem, Politični oddelek, 1764-1783, škatla 287, a.e. 2380/5, (našla Edo Kozorog in Vitomir Mikuletič, prevedel Vitomir Mikuletič).
- 1773. Pismo cesarsko-kraljevega ministerialnega bankalnega sveta krajinski bankalni upravi na znanje.- Državni arhiv Slovenije, AS 7, Deželno glavarstvo na kranjskem, Politični oddelek.
- 1778. Pismo gozdnega urada v Gorici bankalni upravi.- Državni arhiv Slovenije, AS 7, Deželno glavarstvo na kranjskem, Politični oddelek, 1764-1783, škatla 287, (prevedel Vitomir Mikuletič).
- 2001. Osnutek koncesijske pogodbe.- Ljubljana, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS.

Nihalka v Bohinju, kulturni spomenik državnega pomena

Vladimir VILMAN*

Uvod

Dne 22. septembra 1953, proti koncu rednega obratovanja naprave, je Franjo Baš, prvi ravnatelj Tehniškega muzeja Slovenije, naslovil na tedanji Zavod za spomeniško varstvo LRS pisno pobudo za razglasitev Pantzove gozdarske gravitacijske žičnice v Blatnem grabnu v Soteski v Bohinju za tehniški kulturni spomenik. Istega leta je to pobudo dodatno utemeljil, za razglasitev pa je pridobil tudi Gozdno gospodarstvo Bled in Inštitut za gozdarstvo in lesno industrijo LRS. Ljudski odbor mestne občine Bled je 23. decembra 1953 podal soglasje k tej pobudi. Iz neznanih razlogov pa Zavod za spomeniško varstvo LRS ni dokončno izvedel vseh priprav za formalno razglasitev, tako da do nje tedaj ni prišlo.¹

V letu 1999 je gozdarski oddelek Tehniškega muzeja Slovenije ponovno in še intenzivneje sprožil pobudo za razglasitev in pripravil strokovne podlage za izvedbo postopka razglasitve. Sam postopek sta izpeljala pristojni Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju in pristojna služba na Ministrstvu za kulturo RS. Dne 26. julija 2001 je Vlada republike Slovenije izdala odlok o razglasitvi Pantzove žičnice v Blatnem grabnu za kulturni spomenik državnega pomena z lastnostmi tehniškega spomenika.² Prvotna pobuda Franja Baša se je po dolgi 48 letih uresničila, pomembno poslanstvo gozdarskega oddelka Tehniškega muzeja Slovenije pa se je udeležilo na najvišji, to je na državni ravni.

Samotežna enovrsta gozdarska žičnica v Blatnem grabnu v Soteski je edini tovrstni še ohranjeni objekt na svetu. Naša profesionalna in moralna dolžnost je, da ohranimo in zavarujemo objekt, ki po svojem pomenu nesporno sodi v zakladnico svetovne tehniške dediščine. Razen Pantzove nihalk je v Sloveniji ohranjena in zaščitena le še spodnja postaja krožne gravitacijske žičnice Golobar na Tolminskem.³ Tolminka je v primerjavi z bohinjsko nihalko glede časa postavitve, kon-

* mag. V. V., višji kustos, Tehniški muzej Slovenije, SLO

¹ Dokumentacija gozdarskega oddelka TMS, mapa Pantzova žičnica

² Uradni list RS, št. 66/2001, str. 6735

³ Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju občine Tolmin, Uradno glasilo občin Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin, št. 5, 6. 6. 1990, str. 147